

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

10.06.2024. Nr. 1-5/164

Ministru prezidentei
Evikai Siliņai
pasts@mk.gov.lv

Par Latvijas jauniešu tiesībām uz izglītību

Cienītā Siliņas kundze!

Izskatot kāda 12. klases skolēna iesniegumu, ir aktualizējies jautājums par to, ka Latvijas studēt gribošo jauniešu tiesību uz izglītību īstenošana ārvalstīs ir ierobežota birokrātisku šķēršļu dēļ. Proti, šajā mācību gadā centralizēto eksāmenu sertifikātus nav iespējams saņemt ātrāk par 11.jūliju, lai gan atsevišķu ārvalstu augstskolu uzņemšanas prasības nosaka dokumentu iesniegšanas termiņus pirms šī datuma, piemēram, līdz 5.jūlijam. Valsts izglītības satura centrs un Izglītības un zinātnes ministrija atsaka jauniešiem izņēmuma kārtā dokumentus izsniegt ātrāk, jo tādā veidā tiktu pārkāpts vienādu iespēju princips, kā arī šādu rīcību, viņuprāt, nepieļauj normatīvais regulējums. Valsts izglītības satura centrs un Izglītības un zinātnes ministrija atbildi uz informācijas pieprasījumu par skolēnu skaitu, kuri vērsušies iestādēs ar šādu lūgumu, nesniedza. Sazinoties ar skolēnu, tika noskaidrots, ka arī vairāki klases biedri ir saņēmuši līdzīga satura atteikumus.

Izvērtējot Valsts izglītības satura centra un Izglītības un zinātnes ministrijas atteikuma pamatojumu, konstatēju, ka tiesību norma, uz kuru atsaucas iestādes, uzliek par pienākumu centram ievadīt sistēmā un ierakstīt sertifikātos eksāmenu rezultātus piecu nedēļu laikā pēc mācību gada beigām. No minētās normas gramatiskā satura izriet, ka likumdevējs noteicis iestādei maksimālo termiņu darbību veikšanai piecas nedēļas, tomēr tas nebūt nenozīmē, ka likumdevējs aizliedz iestādei minētās darbības veikt ātrāk. Tādējādi centra rīcība, izsniedzot dokumentus ātrāk, nebūtu pretrunā ar spēkā esošu normatīvo regulējumu.

Nav pamatota arī atsauce uz vienādu iespēju principa pārkāpumu, pieļaujot izņēmumu attiecībā uz kādu no skolēniem, jo vienlīdzības princips nozīmē to, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos

apstākļos izturēšanās ir jābūt vienādai, savukārt atšķirīgos apstākļos izturēšanās ir jābūt atšķirīgai. Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91.pantu, ir atzinusi, ka vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats.¹ Gadījumā, kad dokumentu izsniegšanas datums izšķiroši ietekmē jaunieša turpmāko studiju iespējas, ir pietiekams pamats uzskatīt, ka ir pieļaujama atkāpe, proti, izņēmums. Ja nav citu objektīvu iemeslu, tad dokumenti būtu izsniedzami ātrāk. Uzskatu, ka ir nepieciešams aizsargāt nevis skolēnu tiesības vienlaicīgi uzzināt eksāmenu rezultātus, bet nodrošināt vienlīdzīgas iespējas ikvienam jauniešim pieteikties studijām viņa izvēlētajā mācību iestādē, tostarp ārvalstīs. Pretējā gadījumā jauniešiem jāizvēlas studijas programmā, kas iespējams to neinteresē, vai jāzaudē vesels gads, lai pieteiktos izvēlētajai studiju programmai.

Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas 2024.gada 5.jūnija sēdē komisijas priekšsēdētāja Agita Zariņa-Stūre norādīja, ka, piemēram, Lietuvā eksāmenu sesija notikusi martā, lai skolēni varētu laicīgi iesniegt dokumentus citu valstu izglītības iestādēs. Valsts izglītības satura centra pārstāvis Normunds Rečs komisijas sēdē norādīja, ka individualizētu sertifikātu sagatavošanu ierobežo Valsts pārbaudījumu informācijas sistēma, proti, tam nepieciešams izstrādāt papildu funkcionalitātes.

Novērtējot mūsu izglītības sistēmas augstos standartus un absolventu uzņēmību, kas kopsakarā ļauj pretendēt uz studijām starptautiskā līmenī un rezultātā lepoties ar absolventu sasniegumiem, lūdzu steidzami iesaistīties jautājuma risināšanā, izvērtējot iespēju nodrošināt dokumentu izsniegšanu skolēniem, kuri vērsušies ar pamatotu iesniegumu Valsts izglītības satura centrā un Izglītības un zinātnes ministrijā tādā termiņā, lai tie spētu iesniegt dokumentus studijām izvēlētajā ārvalsts augstskolā savlaicīgi jau šajā gadā, jo tehniskas un administratīvas grūtības nevar būt šķērslis tiesību uz izglītību nodrošināšanai.

Pielikumā: Valsts izglītības satura centra 2024.gada 15.aprīļa atteikums.

Tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

* No 2024.gada janvāra Tiesībsarga biroja gatavotie dokumenti tiek formatēti, ievērojot piekļūstamības prasības personām ar uztveres un redzes traucējumiem.

¹ Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 89.lpp.